

Tadqiqot.uz

XALQARO ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA

SOHA LINGVISTIKASI: TILSHUNOSLIK VA TIBBIYOT INTEGRATSİYASINING MUAMMOLARI, YECHİMLARI HAMDA İSTIQBOLLARI

10-NOYABR
2021

BUXORO, UZBEKISTAN

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

**SOHA LINGVISTIKASI:
TILSHUNOSLIK VA TIBBIYOT
INTEGRATSIYASINING
MUAMMOLARI, YECHIMLARI
HAMDA ISTIQBOLLARI**
**mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya
materiallari**

Buxoro, 10-noyabr, 2021-yil

**MINISTRY OF HIGHER AND SECONDARY SPECIAL
EDUCATION OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN**

BUKHARA STATE UNIVERSITY

**LINGUISTICS OF DIFFERENT
FIELDS:
PROBLEMS, SOLUTIONS AND
PROSPECTS OF LINGUISTICS
AND MEDICAL INTEGRATION**

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL
CONFERENCE**

Bukhara, November 10, 2021

**МИНИСТЕРСТВО ВЫСШЕГО И СРЕДНЕГО
СПЕЦИАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ
УЗБЕКИСТАН**

БУХАРСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ

**ОТРАСЛЕВАЯ ЛИНГВИСТИКА:
ЗАДАЧИ, РЕШЕНИЯ И
ПЕРСПЕКТИВЫ
ЛИНГВИСТИКИ И
МЕДИЦИНСКОЙ ИНТЕГРАЦИИ**

**МЕЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКАЯ
КОНФЕРЕНЦИЯ**

Бухара, 10 ноября 2021 г.

© Tadqiqot.uz

“Soha lingvistikasi: tilshunoslik va tibbiyot integratsiyasining muammolari, yechimlari hamda istiqbollari” mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya materiallari.–Buxoro: Tadqiqot.uz, 2021.

Buxoro davlat universiteti O'zbekiston Respublikasi oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi, O'zbekiston Respublikasi innovatsion rivojlanish vazirligi, O'zbekiston Respublikasi sog'liqni saqlash vazirligi, O'zbekiston Respublikasi tadqiqot.uz. markazi, Buxoro davlat universitetining Pedagogika instituti bilan hamkorlikda “Soha lingvistikasi: tilshunoslik va tibbiyot integratsiyasining muammolari, yechimlari hamda istiqbollari” mavzusida xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya o'tkazdi.

O'zbek, rus, ingliz tillaridagi mazkur konferensiya materiallarida tilshunoslikda til, shaxs, jamiyat munosabatlari tadqiqi muammolari va innovatsion g'oyalar tizimini shakllantirish istiqbollari; o'zbek tili tibbiyot leksikografiyasini rivojlantirish ijtimoiy zaruriyat; tibbiyot ta'limida lingvokulturologiya va psixololingvistikaning ahamiyati hamda dolzarbli; tibbiy birliklarning lingvopoetik tadqiqi; amaliy filologiyani rivojlantirish kabi mavzular doirasida mulohaza yuritilgan.

Mas'ul muharrir

**filologiya fanlari doktori,
professor Abuzalova M.Q.**

Taqrizchilar

**filologiya fanlari nomzodi,
dotsent Nazarova S.A.**

**filologiya fanlari nomzodi,
dotsent G'aybullayeva N.I.**

**tibbiyt fanlari doktori (PhD),
dotsent Ixtiyorova G.A.**

**To'plovchi va nashrga
tayyorlovchi**

**pedagogika fanlari nomzodi,
professor Yuldasheva D.N.**

Mazkur to'plamga kiritilgan maqolalar va tezislarning mazmuni, statistik ma'lumotlar hamda bildirilgan fikr hamda mulohazalarga mualliflarning o'zлari mas'uldirilar.

© Buxoro, Tadqiqot.uz, 2021

себе, повредят вашему здоровью. Иногда слова, которые входят в определенные трудности и произносятся в гневе, ярости или ненависти, заставляют органы изменять работу определенных членов, действуя в форме команды, приказа [4]. Например: "Все на моей шее, проблемы на моей шее" - развитие остеохондроза; те, кто говорит "все коснулось моей души" - развитие опухолей; те, кто говорит: "Я сильно ударил себя в сердце" - развитие сердечного приступа; Те, кто говорит: "У меня болела голова" - развитие мигрени; "Те, кто говорит, что они пили мою кровь - развитие заболеваний крови; Развитие гипертонии у тех, кто говорит: "Терпение переполнено"; Развитие темноты у тех, кто говорит: "Я не хочу слышать, выключите это"; Развитие депрессии у тех, кто говорит: "не испытывайте мои нервы"; Те, кто говорит: "в моей жизни нет радости" - болезни печени, желчного пузыря, развитие ожирения; "Самоедство, неспособность переварить работу других - развитие язвенной болезни"; Ученые доказали, что развитие урологических заболеваний у тех, кто говорит "Я устал до смерти".

Литературы:

1. Abramova G.A. Medical vocabulary: basic properties and development trends: dis. ... Cand. philol. sciences. - Krasnodar, 2003 .-- 312 p.
2. Agadzhanyan S.A. Verbal communication "doctor - patient" in the functional-stylistic aspect (based on the material of the English language): dissertation ... candidate of ... sciences. - Moscow, 2018 .-- 177 p.
3. Ahmadova U.Sh. Types of periphrasis and their place in the text // International Journal of Language, Education, Translation.- Tashkent, 2020. № 4. - В. 81-87.4. The culture of communication between the doctor and the student. (Electron resource): <https://studfiles.net/preview/548345/>
4. Malygina E.N. Means of mitigation of utterance in medical speech: Author's abstract. dis. Cand. philol. sciences. Samara, 2007 .-- 56 b.

Гинекологик касалликни ифодаловчи тиббий терминлар талқини

Ихтиярова Гулчехра Акмаловна *

10.5281/zenodo.5684898

Аннотация. Мақолада шифокор ва бемор мулоқотида деонтологиянинг ўрни. Айниқса қизлар касаллигини даволашда тиббий атамаларнинг муҳим аҳамияти, ўрни ва роли ҳақида маълумот берилади.

Калит сўзлар: нутқ маданияти, деонтология, пардаланган мулоқот, жиiddий аъзолар, нозик соҳалар

Бизга маълумки, сўз шифокор билан бемор алоқасини ўрнатишда муҳим аҳамият касб этадиган, муваффақиятли даволашга ёрдам берадиган воситадир. Нутқ маданияти – шифокорнинг умумкасбий маҳорати учун зарурӣ шартлардан бири. Соғлиқни сақлаш тизимидағи тиббиёт ходимлари bemornинг соғайишида муолажа билан бирга у билан сухбат давомида чиройли мулоқот олиб бориши муҳим ҳисобланади. Шифокор bemорларни

* Buxoro davlat tibbiyat instituti professori, tibbiyat fanlari doktori (DSc), профессор

даволовчи яхши сухбатдош, сирдош ва руҳшуносдир. Ҳар бир ўзбек хонадонидаги қиз, аёл, она албатта гинеколог ҳузурига боришга эҳтиёж сезади. Ўзидаги айтилиши ноқулай бўлган муаммони шифокорга айтишга шайланади, тилимиздаги тиббий атамалар эса нутқимизни бундай муаммодан халос қиласди.

Қадимда табиблардан, кейинчалик шифокорлардан маданиятли, хушмуомала, соддадил ва камтар бўлиш талаб қилинган. Алишер Навоий ҳазратлари табиб ҳақида фикр юритар экан, шундай дейдилар: “Табиб ўз фанининг моҳир билимдони бўлиши, bemorларга меҳр-шафкат билан муомала қилиши, асл тиб илмига табиати келишмоғи, донишмандлар сўзига риоя қилиб, уларга эргашмоғи, мулоҳимсўз, bemor қўнглини кўтарувчи, андишали, хушфеъл бўлмоғи керак. Табиб агар ўз касбига моҳир бўлса-ю, аммо ўзи бадфеъл, бепарво, қўполсўз бўлса, bemorни ҳар қанча муолажа қилганда ҳам барибир унинг мижозида ўзгариш пайдо қилолмайди”. Абу Али Ибн Сино табибнинг касални даволашдаги уч таянч қуроли: сўз, гиёҳ, тиф орасидан сўзни биринчи ўринга қўйган ҳолда, шифокорнинг кўзи бургутники каби ўткир, қўллари қизнинг қўллари каби нозик, юраги шерникидек довюрак ва ақли илон каби бўлишини эътироф этганлиги диққатга сазовордир .

Терапия фани асосчиси М.Я.Мудров шифокор маданияти ҳақида ўзининг қатор маъruzаларида батафсил тўхталади, тиббиёт олий ва ўрта маҳсус ўқув юртларида шифокор маданияти ҳақида алоҳида фан – деонтология фани ўқитилади. Мулоқот маданияти масаласи янги муаммо эмас. Испан ёзувчиси, файласуф Грасиан Балтасар: “Ақл ва дид учун маданият жуда муҳим. Ким нозик ҳис этса, ўша гўзалликка кўпроқ интилади” – деб ёзган. Бугунги қунда ҳам инсоннинг ички маданияти унинг хатти-ҳаракати, иш-фаолияти билан ўлчанади.

Шифокор – қиз, шифокор – аёл муносабатида бир қатор ечилмаган саволлар бор. Вояга етаётган қизлар ўзларида қузатилаётган биологик ва физиологик жараёнларни қай даражада, қай савиядада кабул қиляптилар? Уларнинг бу соҳадаги билиш кўникмаларини англай олиш даражаси қандай ? Бу саволларни шифокорларимиз мулоқоти қониқтиряптими? Умумназарий муаммолардан ташқари нозик хусусий ҳолат ва масалалар ҳам пайдо бўладики, улар бўйича амалий таклиф, маслаҳатлар бериш орқали муаммога йўл топиш мумкин бўлади. Шифокор ҳаёт йўлида инсонлар билан муомала-мулоқот масаласи – энг муҳим фан. Бизнинг олий таълим муассасаларимизда шундай фанлар ўқитиладими? Ҳа, тиббий адабиётларда ҳам бу соҳада бўшлиқ мавжуд. Клиник фаолиятнинг муҳим ва ҳал қилувчи фактори тадқиқ методикаси (касаллик келиб чиқиши, кечиши ва тарихи) эмас, балки шифокорнинг шахсий инсоний маданиятидир. Фақат шахсий-маданий фазилатларнинг юксалиши шифокор продукцияси хусусиятининг ўсишига олиб келади”, –деб таъкидлайди. Мулоқот маданияти таълим мининг шифокор касбий маҳорати шаклланишида ўта муҳим омил эканлигини уқтирган. Мулоқот маданиятини эгаллаш бир жойда муқим турадиган жараён эмас, бу прогрессив жараён. Агар бу фазилат тарбияланиб борилса, шифокор шундай иқтидорнинг юксак чўққисига – донишмандликка эриша олади.

Тилимизда шундай бирликлар борки, улар лингвокультурологик аҳамиятга эга; фақат ўзбек тилига хос. Ҳатто таржима луғатларида уларнинг муқобилини топиб бўлмайди. Буларда ижобий маъно ўзбек тилига хос одобахлоқ меъёрига амал қилиш натижасида пайдо бўлган.

Аёллар шифокори амалиётида тиббиётга оид атамаларнинг кўлланилиши ходимнинг юксак касбий маҳоратга эгалигини кўрсатувчи восита саналади. Масалан, уят аъзолар *жисддий аъзолар, нозик соҳалар, қориннинг пастки қисми, пешоб чиқарииш канали* каби сўз бирикмалари билан алмаштирилса, ҳар бир сўзловчи мулоқоти филофланади.

Қизларимизга эса мактабда дарс жараёнларида устозлари томонидан, оилада ёши улуғ онахонларимиз томонидан, бундай пардаланган мулоқот жараёнлари шакллантириб борилса, уларни оиласа, ҳаётга ўз мулојим сўзи орқали ўрнашишига туртки бўлинар эди. Гинеколог ҳузурида ҳам вояга етаётган қизлар ўзларида кузатилаётган биологик ва физиологик жараёнларни қай даражада, қай савияда етказиш кераклигини билиб олар эдилар.

Бу соҳада тилшунослар эса тиббий бирликларни луғат кўринишида тайёрлаб, мактаб ўқувчиларига тақдим қилсалар, мақсадга мувофиқ бўлар эди. Шифокор – қиз, шифокор – аёл мулоқотида бир қатор ечилмаган саволлар ҳам ўз ечимини топар эди.

Адабиётлар:

1. Абу Али ибн Сино. Тиб қонунлари. Тошкент: А. Қодирий номидаги халқ мероси, 1993. Электрон китоб. Уч жилдли сайланма. 1-жилд.– 304 б.
2. Абу Али ибн Сино. Уржуза ёки 1326 байт тиббий ўгит. Тошкент: Абу Али ибн Сино, 1999. –159 б.
3. Қосимов А., Холматов Х. Русча-ўзбекча-лотинча фармацевтик терминлар луғати. Тошкент: Ибн Сино нашриёти, 1990. –128 б.
4. Қосимов А., Қосимова М. Инглизча-ўзбекча-русча, ўзбекча-инглизча-русча анатомик терминлар луғати. Тошкент: Мехридарё, 2006. –176 б.
5. Тиббиёт қомусий луғат. Ёлқин Тўракулов мухарриргида/ Тошкент: Қомуслар бош таҳририяти, 1994. –288 б.

ПРОФЕССОР Қ.ЖҰБАНОВ ЕҢБЕКТЕРІНДЕГІ СӨЗТАНЫМ НЕГІЗДЕРІ

(Қ.Жұбанов сөзтанымындағы лексикология мәселелері)

Мұратбек Бағила Құрманбекқызы*
10.5281/zenodo.5685004

Annotation. The article describes the research of the scientist K. Zhubanov on lexicology. The problem of vocabulary, meaning, semasiology, and lexical and morphological units between Turkic languages in general are studied.

Keywords: *lexicology, semantics, dialectology, morphology, vocabulary, semantics.*

* *К.Жұбанов атындағы Ақтөбе өнірлік университеті, ф.ғ.к., доцент

МУНДАРИЖА

Rasmiy ochilish. Tabriklar		
Hamidov O.H.	<i>Rasmiy ochilish</i>	6
Inoyatov A.Sh.	<i>Tibbiyat va til mushtarakligi</i>	8
Daminov M.I.	<i>Til va madaniyat</i>	9
Qahhorov O.S.	<i>Davlat tili - millatning tirik nafasi</i>	10
Xuseynova A.A.	<i>Soha lingvistikasini rivojlantirish – davr talabi</i>	11
Aslonova E.S.	<i>Государственный язык – неотъемлемая часть духовной национальной культуры государства</i>	12
Yalpi majlis ma’ruzaları		
Mengliyev B.R.	<i>Tilshunoslik samara bersin.</i>	15
Abuzalova M.Q.	<i>Lingvistika va tibbiyat hamkorligi ijtimoiy zarurat sifatida</i>	17
Чудакова В.П.	<i>Психология пациента и этика врача</i>	22
Ixtiyarova G.A.	<i>Ginekologik kasallikni ifodalovchi tibbiy terminlar talqini</i>	25
Myratbek B.Q.	<i>Professor Q.Jybanov уеңбектериндеgi сөзтапты negizderi (Q.Jybanov сөзтаптынындаг ‘ы leksikologiya məseleleri)</i>	27
Adilova S.A.	<i>Tilshunoslik va tibbiyat integratsiyasi (AQSHdagi ayrim universitetlar misolida)</i>	36
Rajabov D.Z.	<i>O’zbek tilini tadqiq etishda yangicha yondashuvlar</i>	40
1-sho‘ba. Tilshunoslikda til, shaxs, jamiyat munosabatlari tadqiqi muammolari va innovatsion g‘oyalari tizimini shakllantirish istiqbollari		
Ahmedov B.Y.	<i>Rus va o’zbek tillarida so’zlarning o’zaro tobe bog’lanishi: boshqaruvin kategoriyasi</i>	42
Akhmedov A.R. Po’latova S.M.	<i>O’zbek shevalarini lingvo-geografik xaritalashtirish</i>	46
Adizova N.I.	<i>Leksik birliklarning milliy o’zlik ruhini ifodalashdagi roli (Erkin Vohidov dostonlari asosida)</i>	50
Elova D.Q.	<i>O’zbek tili milliy korpusi uchun so’zlashuv uslubiga xos so’zlarni teglash masalasiq oid</i>	55
Fayazova D.S.	<i>Methodological approach in teaching process</i>	61
Fayazova D.S. Shirinboyeva B.M.	<i>Empowering languageskills through modern methods</i>	65
Jo‘rayeva D.R. Qo’shayeva N.E.	<i>O‘quvchilar va aholi imloviy savodxonligini rivojlantirishning dolzarb masalalari</i>	68
Kurbanov A.M.	<i>Tasks of effective use of the uzbek language</i>	71
Mengliyev B.R. Hamroyeva Sh.M. Elova D.Q.	<i>Qirg’iz va yoqut tili avtomatik morfoligik tahlil vositalari tajribasidan</i>	75
Muxtorov E.M.	<i>Vrach kasbiy mahorati tuzilmasida kommunikativ kompetentlikning o’rnni</i>	79
Мұратбек Б.Қ. Саламат Э.С.	<i>Этнолингвистика – этностық болмыстық ұлттық тіл арқылы танып білу(Аймақтық лексика негізінде). Ethnolinguistics- knowledge of ethnic identity through the national language (based on regional vocabulary).</i>	84
Orifjonova F. Orifjonova M.	<i>Critically discussing student teachers' ideas</i>	88

<i>Ortiqova G. H.</i>	<i>Harakat tarzi shakllari va nutq</i>	93
<i>Saduaqas N.A. Ibragimov T.A.</i>	<i>Qazaq tilindegi дыбыс сәйкестиги тұралы</i>	97
<i>Sayfullayeva R.R. Abuzalova M.Q.</i>	<i>Til – millat ma'naviyati va madaniyati takomilining bosh masalasi</i>	102
<i>Tosheva D.A.</i>	<i>The use of examples of folklore in the description of the person</i>	104
<i>To'yeva Z.N.</i>	<i>Bayon –o 'quvchining yozma nutqini tartibga solish vositasi</i>	111
<i>Salomova M.Z.</i>	<i>The role of teaching speaking through technology</i>	116
<i>Shoimqulova M.Sh.</i>	<i>The integration of technology into language teaching</i>	121
<i>Sharipova F. N.</i>	<i>Integrating technology in teaching listening skills</i>	125
2-sho'ba. O'zbek tili tibbiyat leksikografiyası va terminologiyasını rivojlantirish ijtimoiy zaruriyat sifatida		
<i>Nazarova S. A.</i>	<i>So'z birikmasi – tibbiy atamalar "bunyodkori"</i>	131
<i>Nazarova D.G.</i>	<i>Lexicographic problems of the uzbek language</i>	136
<i>Rajabov D.Z.</i>	<i>Tibbiy birliliklarning elektron lug`atlari xususida</i>	139
<i>Sobirova D.R.</i>	<i>Qisqalik – samarali tibbiy reklama yaratishning muhim omili</i>	141
<i>Toirov G.I.</i>	<i>Shifokor nutqining lingvistik xususiyatlari</i>	146
<i>To'rayeva Sh.</i>	<i>So'z birikmasi tibbiy terminlar tizimida</i>	150
<i>Xamidova G.Y.</i>	<i>Особенности преподавания медицинской терминологии на уроках русского языка как иностранного</i>	153
<i>Xojiyeva M. Y.</i>	<i>Shaxsni tavsiflovchi so'z birikmalarining tibbiyotda qo'llanilishi</i>	157
<i>Yokubova Sh. Y.</i>	<i>Tibbiy matnlarda obyektli birikmalarining vogelanishi</i>	161
<i>Yuldasheva D.N. Chullieva G.T.</i>	<i>Тишина и тон звука как медицинский эфемизм</i>	164
<i>Navro'zova M.G.</i>	<i>Tibbiy birliklar tadqiqi</i>	172
3-sho'ba. Tibbiyat ta'limida lingvokulturologiya va psixolingvistikaning ahamiyati hamda dolzarbliji		
<i>Ahmadova U.Sh. Bozorova G.Z. Mirjonov N.N.</i>	<i>Tibbiyat sohasida perifrazalar</i>	174
<i>Абдуллина А.Б.</i>	<i>Мұқагали Мақатаев әңгімелеріндегі психологиязм Psychologism in the stories of Mukagali Makataev</i>	179
<i>Adizova Nigora Adizova Nodira</i>	<i>Alisher Navoiyning tibbiy qarashlari</i>	182
<i>Gafurova N.T. Hikmatov N.I.</i>	<i>Значение языка в развитии высшего образования</i>	185
<i>G'aybullayeva N.I.</i>	<i>Tibbiy lingvistik birliklar platformasining amaliy ahamiyati</i>	190
<i>Hayitov Sh.A.</i>	<i>Alisher Navoiy tib ilmi va tabiblar haqida</i>	195
<i>Haydarova N.A.</i>	<i>The importance of metaphors usage in medical discourse</i>	200
<i>Jumayeva M.</i>	<i>O'zbek xalq maqollarida tibbiy birliliklarning qo'llanilishi</i>	204
<i>Kobilova F.T.</i>	<i>The problems of research on methods of foreign filology teaching with innovative approach</i>	207
<i>Raximov M. M.</i>	<i>Linguotherapy as the method of treatment</i>	211
<i>Xalikova M.X. Teshayeva M.Sh.</i>	<i>Shoshiyning tibbiyat ilmiga bag'ishlangan "qonuni bositiy" asarida mavjud ayrim tibbiy atamalarining lingvistik tahlili</i>	214
<i>Niyozova M.F.</i>	<i>Davriy nashrlarda tibbiyotga oid tasviriy vositalarning</i>	218

	<i>qo'llanilishi</i>	
4-sho'ba. Tibbiy birliklarning lingvopoetik tadqiqi		
<i>Yusupova D.Y.</i>	<i>Tilshunoslikda evfemizm hodisasi talqini (H.Xudoyberdiyeva she'rlari asosida)</i>	222
<i>Kaliev E.M.</i>	<i>«Ант» драмалық дастанының тарихи және фольклорлық негізі Historical and folklore basis of the dramatic saga "The Oath"</i>	228
<i>Yuldasheva M.M.</i>	<i>Tibbiy pedagogik yo'nalish talabalarida milliy an'analar asosida bag'rikenglikni rivojlantirish</i>	232
5-sho'ba. Amaliy filologiyani rivojlantirish - davr talabi		
<i>Ashurbayeva R.Q.</i>	<i>Yosh avlodda tibbiy madaniyatni rivojlantirishda ona tili fanining ahamiyati</i>	237
<i>Istamova S. I.</i>	<i>Taqlid so'zlarning tibbiyatda qo'llanilishi</i>	241
<i>Qobilova A.B.</i>	<i>O'zbek va ingliz tili tibbiy perifrazalarining kognitiv-morfologik xususiyatlari</i>	245
<i>Toshtemirova S.</i>	<i>Tibbiyot lingvistikasi: vujudga kelishi, dolzarbligi, maqsad va vazifalari</i>	248